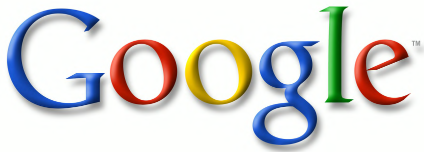

Spreuken.

KEUR

VAN

NEDERDUITSCHE

SPREEKWOORDEN,

EN

DICHTERLYKE

ZEDELESSEN,

UITGEGEVEN DOOR

J. F. WILLEMS.

ANTWERPEN,
By de Wed.e J. S. Schoesetters.

1824.

De vereischten der Wet nopens het drukken en uitgeven van Boeken nagekomen zynde, verklaert de ondergeteekende allen nadrukker, verkooper of verspreider van nagedrukte exemplaeren, gerechtelyk te zullen vervolgen.

de Wed:e J.S. Schoesetters

VOORREDE.

Zoo er iets is, dat den aerd, de gezindheid en de zeden van een volk, in onderscheiding van andere volken, doet kennen en proeven, dan zyn het voorzeker de Spreekwoorden [1]. Zy zyn het resultaet der ondervindin-

[1] Elke natie heeft zyn byzonderen volksgeest. Deze waerheid doet zich niet enkel voor in de dusgenoemde Spreekwoorden, maer ook in alle andere gezegden. *Comment vous portez-vous?* — *Wie befinden sie sich?* — *How do you do?* — *Come sta V. S.?* — *Hoe vaertge?* — Zie daer de eerste woorden, die u een Europeaen zal toevoeren; en waeruit gy reeds den byzonderen aerd en gesteldheid der natie, waertoe hy behoort, zult leeren kennen.

gen en denkwyzen van elken landaerd; van de ongeletterde volksklassen zoowel, als van de geleerde en beschaefdere standen der maetschappy; en SAILER noemt ze te recht de *wysheid op de straet.*

Onder de nederduitsche Spreekwoorden vindt men er zeer veel, die, uit dat oogpunt beschouwd, het karakter onzer natie en de volkswysheid onzer vaderen van de voordeeligste zyde doen kennen; en het ware wel der moeite waerd, dat iemand van onze nederlandsche Tael- en Oudheidkenners dezen nationalen schat van menschenverstand eens opzettelyk onderzocht en uiteenzette. Hy zou zynen landgenooten eenen wezenlyken dienst bewyzen, en een werk leveren, dat nog aen onze tael ontbreekt; want TUYNMANS *Woordenboek der Spreekwoorden* zal wel altyd voor eene misgeboorte worden gehouden.

Dan, helaes! onze hedendaegsche schryvers schynen niet veel waerde aen zulk soort van *Tropen* te hechten. Uit den beschaefden styl althans zyn de zelven geheel en al ge-

bannen; en in den mond der grooten werden ze maer zeer zeldzaem gehoord. Waerschynlyk heeft men de levenswysheid, welke in Spreekwoorden licht opgesloten, veel te gemeen gevonden, en min of meer riekende naer de wysheid van den Schildknaep des edelen Ridders van Mancha.

Hoe het zy, onze voorouders dachten er geheel anders over; die het zich niet schaemden, in alle omstandigheden en betrekkingen van het burgerlyk en huiselyk leven, gepaste Spreekwoorden te gebruiken. Hooft, Spiegel, Cats, De Brune en anderen vlochten ze met voordeel in hunnen schryfstyl. Magistraetspersoonen maekten ze dienstbaer tot leiding van het gemeen, hetgeen ook beter de Spreekwoorden kent en opvolgt, dan de wetten. Men verhaelt, dat de Antwerpsche Burgermeester Van Stralen, in dagen van onrust, meer dan eens zyne burgery tot bedaren en ordelykheid bracht, door het toespreken eener tael, die uit Spreekwoorden kracht en klem ontleende. Toen hy, ondanks zyne bewezene diensten, op het tyrannisch

bevel van ALVA, binnen Vilvoorden werd op het schavot gebracht, en onder het zwaerd ging bukken, riep hy, in de volle overtuiging zyner onschuld uit:

Voor wèl gedaen, kwalyk beloond!

Het is my voorgekomen, dat eene kleine Verzameling van Spreekwoorden en Zedelesjens, getrokken uit de beste schryvers van ons Vaderland, een nuttig leesboek kon zyn voor de belgische jeugd. Hierdoor, dacht my, zou de nationaliteit by ons, waer zy zoo noodig is, niet weinig kunnen bevorderd worden.— En ziedaer de reden welke my heeft bewogen tot de uitgave van dit boeksken. Men zal in het zelve eenige honderde Spreuken aentreffen, die alle, zoo ik vertrouw, min of meer eene goede of zedelyke strekking hebben en *voor de Jeugd* geschikt zyn: want tot de zoodanigen heb ik gemeend my te moeten bepalen.

Dat ik, in deze eerste proeve, by voorkeur alleen *berymde Spreuken* levere, heeft zyn grond in de overtuiging, waerin ik ben, dat dezen in het hart en het geheugen van jonge lezers zich gemakkelyker laten printen. Ook weet ieder genoeg, dat de nederduitsche Spreekwoorden meerendeels uit hunnen aerd het rym bezitten. En natuerlyk. Onze Moederspraek heeft altyd, in dit soort van gezegden, het rym of de *alliteratie* betracht, doch, (en dit verdient opmerking) geenzins de versmaet, zoo als wy die nu verstaen. Van daer, dat de Gedichten onzer Ouden byna alleen uit de wortel- en rymklanken hun rhythmus ontleenen. Wie den aerd onzer tael grondig bestudeert, zal ook bevinden, dat onze *syllaben* (die altyd het accent op het zakelykst deel der woorden brengen) niet *gemeten* maer *gewogen* behooren te worden. Het was dus natuerlyk, dat mén die wortelklanken, in dichterlyke opstellen, alvroeg, door gelykluidendheid heeft getracht in *evenwicht* te brengen.— Een nieuw bewys voor de noodzakelykheid van het rym, in onze en andere duitsche talen!

Wegens myne verdeeling der Spreekwoorden zou misschien nog al het een en ander kunnen worden opgemerkt, daer ik sommige van dezelven onder rubrieken heb gesteld tot welke zy niet altyd regtstreeks schynen te behooren. Men houde in het oog, dat eene strenge classificatie in dezen volstrekt onmogelyk is: en uit dien hoofde heb ik dan ook veel onder de *gemengde Spreuken* moeten brengen, hetwelk ook tot andere afdeelingen kon worden betrokken.

Dit weinige oordeelde ik den Lezer, by de uitgave van dit boekjen, te moeten berichten.

AEN

DE JEUGD.

O lieve Jeugd,
Die 't pad der deugd
Steeds wilt bewandlen!
Lees in dit boek,
En onderzoek,
Hoe gy moet handlen.
Het leert en toont,
Hoe God beloont
Die Hem beminnen;
En hoe het kwaed
Zichzelven schaedt,
In ziel en zinnen.
Betracht dus 't goed
In wat gy doet,
Door heel uw leven;
Dan zal eens God
U 't zalig lot
Der Englen geven.

Wilt ge voordeel,
Lees met oordeel.

KEUR

VAN

NEDERDUITSCHE SPREEKWOORDEN

EN

DICHTERLYKE ZEDELESSEN.

I.

OVER GOD.

1.

In Gods wegen,
Is Gods zegen.

2.

God vreezen is een goed begin,
De grond der wysheid schuilt er in.

3.

Die God behoedt
Is wel behoed.

4.

De mensch besluit,
Maer God voert uit.

5.

'T oog
Omhoog!

6.

God straft en wreekt,
Waer hy niet spreekt.

7.

Al borgt ons God een langen tyd,
Hy scheldt ons daerom nog niet kwyt.

8.

'T is al goed,
Wat God doet.

9.

God is tot straffen wonder traeg,
En toont zyn liefde ons alledaeg.

10.

Gods ooge ziet, en kent het al,
Wat is, wat was, wat worden zal.

11.

Begint, begint met God,
Gy kiest het beste lot.

12.

God is het, die genezing geeft,
De doctor, die er geld van heeft.

13.

Die God wil straffen, met zyn hand,
Beneemt hy zinnen en verstand.

14.

Veracht des Heeren straffe niet,
Noch flaeuwt, als gy zyn roede ziet!

15.

Als God bevrydt van plaet of klip,
Een strooiwisch dient ons tot een schip.

16.

Wie op God vertrouwt,
Die heeft wel gebouwd.

17.

Die ons den mond geschapen heeft,
Is 't, die ons ook de spyze geeft.

18.

De regen valt,
Waer 't God gevalt.

19.

God gaf, God nam
'T geen van hem kwam.

20.

Al wie met God den dag begint,
Die is des avonds welgezind.

21.

Laet ons de stem der godsvrugt hooren,
En zoeken by 't vertrouwen baet!
Het schepsel is nog ongeboren
Waer 's hemels zorg niet over gaet.

22.

Och, of ons hoogste drift, ons liefde mogte strekken
Om goed te mogen doen, om deugden optewekken;
O God, vergun ons dat, en wees gy 't eenig wit
Dat onze ziel begeert, en onze geest bezit!

23.

De liefde kan, met welbehagen
Het kindjen op haer armen dragen.
O liefde, die onz' oorsprong zyt,
Hoe heeft uw vaderlyk ontfermen
Ons opgenomen in uwe armen,
En draegt ons naer de zaligheid!

24.

Zalig is hy, die zyn wil
Altyd naer Gods wil kan voegen!

Zulk een mensch leeft vol genoegen
In zyn' stand gerust en stil.
'T zy hem ramp ontmoet of zegen
Hy ontvangt het van Gods hand,
Als een dierbaer liefdepand,
Nooit vermetel, noch verlegen,
Nooit verschrikt voor stoot of slag,
Als hy God maer dienen mag.

II.

OVER WYSHEID EN DEUGD, IN HET ALGEMEEN, EN HETGEEN DAERMEDE STRYDIG IS.

Wysheid.

1.

Hy is wys en wel geleerd,
Die alle ding ten besten keert.

2.

Een wyzen en een zot byeen
Meer weten, dan een wyze alleen.

3.

Geen wyzer, noch geleerder man
Dan die zichzelven kennen kan.

4.

Dingen, die veel lieden weten,
Zyn nog wyzer liên secreten.

5.

De beurze leêg, 't gebouw in staet,
Maekt menschen wys, doch wat te laet.

6.

De wysheid wordt allengs vermeerd,
Daer d'eene dag den andren leert.

7.

Indien de baerd de wysheid bragt,
Zoo wierd den bok het wyst geächt.

8.

Hoe veel verstand en geest vermag,
Men wordt niet wys op eenen dag.

9.

De wyze weegt, met scherp gezicht,
Zyn woorden met een goudgewigt.

10.

Ik houw den voerman voor geleerd,
Die wèl op enge wegen keert.

11.

Wees vrolyk en bly,
Maer wys daerby.

12.

Ambten worden wel gegeven,
Maer geen brein om wèl te leven.

13.

Waer wyn gaet in den man,
Gaet wysheid in de kan.

14.

De zot, wanneer hy zwygt,
Eens wysmans name krygt.

Zotheid.

15.

Hy is de gekskap zelve weerd,
Die wysheid van een' zot begeert.

16.

Hy is de grootste zot gewis,
Die voor zichzelf niet wys en is.

17.

Een zot meent vast, en blyft er by,
Dat elkeen zot is, zoo als hy.

18.

Op straet, in huis, of aen den disch,
Een zot toont altyd wat hy is.

19.

Dikwyls ziet men dat de zotten
Met de wyze lieden spotten,
Maer wie zich naer wysheid stelt,
Laet de zotten ongekweld.

20.

Geen mensch en is er opgevoed,
Die niet een weinig zotheid doet;
Maer houdt hem voor den wysten man,
Die 't best zyn zotheid dekken kan.

21.

Men trekt van andren ligt gebrek,
By gekken word men veeltyds gek.

22.

Die jaegt in zee, en vischt in 't woud,
En op het zand een' toren bouwt,
En tegen zonne bast of maen,
Het is een gek die 't heeft gedaen.

23.

Hy doet een zaek, zeer zot en los:
Hy wascht den moor, en melkt den os.

Deugd.

24.

De deugd bestaet
In de daed.

25.

De deugd, hoe meer zy wordt gewond,
Hoe meer zy groeit en wordt gezond.

26.

Gy moet of zonde, of deugd verkiezen,
Den hemel winnen of verliezen;
Doet dan uw keus met overleg;
Want nimmer vindt ge een' middelweg.

27.

Terwyl gy meugt,
Besteedt in deugd,
Uw' tyd en jeugd;
Zoo krygt gy vreugd,
Want deugd verheugt.

28.

Leer, leer, in 't bloeien van uw jeugd
Verboden lust bemoeien;
Zoo zal de liefde tot de deugd
Steeds met de jaren groeien.

29.

Als het kindje vroom en schiklyk is,
En niet en speelt met stoute knapen,
Zoo mag het in de duisternis,
Na zyn gebed, gerust gaen slapen;
Want die by jeugd de deugd betracht,
Heeft de englen tot zyn legerwagt.

30.

Der menschen schat en beste goed,
Is deugd in een opregt gemoed.

Ondeugd.

31.

Wie misdoet
Die boet.

32.

Een mensch die boos is van gemoed,
Staet in de hel met eenen voet.

33.

Wie er heeft een kwaed gemoed,
Slaept hy, waekt hy, wat hy doet,
'T kwade feit, door hem begaen,
Zal gedurig voor hem staen.

34.

Als 't hart met togten is bezeten,
Kan het noch recht noch reden weten.

35.

Men hoeft het kwaed geen' bô te zenden,
'T zal vroeg genoeg by ons belenden.

36.

'T kwaed vind zyn straf
In 't leven en in 't graf.

37.

Der boozen lust
Vindt nergens rust.

38.

O het kwaed
Draegt vrugtbaer zaed!

39.

Gebreken, in het hart gewassen,
Zyn met geen handen aftewasschen.

40.

De boosheid znipt, uit grooten drift,
Het meestendeel van haer vergift.

III.

OVER EENIGE BYZONDERE DEUGDEN EN TEGENOVERGESTELDE ONDEUGDEN.

Voorzichtigheid.

1.

Kent en verzint
Eer gy begint.

2.

De vroede,
Is op zyn hoede.

3.

Beter is 't teruggegaen,
Dan een' kwaeden sprong gedaen.

4.

Men zal wel ryden,
Maer zien en myden.

5.

Zacht te gaen en verre zien,
Dat betaemt de wyze liên.

6.

Alle dingen op zyn pas;
Denkt wat lang, en doet wat rasch!

7.

Raed
Voor de daed.

8.

Wie alles zegt, wat dat hy weet,
En al wat dat hy heeft vereet,
En alles doet wat dat hy kan,
Neen, dat is geen voorzichtig man.

9.

Haestige spoed
Is zelden goed;
Te meer men haest, te min men doet.

10.

'T is haest genoeg
Is 't wèl genoeg.

11.

Yl
Met wyl. *

12.

Wie loopt by nacht
Valt in de gragt.

13.

Voor gedaen en na-bedagt
Heeft er veel in nood gebragt.

14.

Die loopt te haestig en te rad,
Valt dikwyls op een effen pad.

15.

By vrienden zal men t'eten blyven,
Met vreemden zal men handel-dryven.

16.

Die zyn mond en tong bewaert,
Ruste voor zyn ziel vergaêrt.

* Haest u langzaem.

17.

Die veel kalt
Veel ontvalt.

18.

Al te wys kan niet beginnen,
Al te zot kan niet verzinnen.

19.

In haest en kan niets goeds geschieden,
'T en zy dat gy de pest moet vlieden.

20.

Hoort, zwygt en ziet;
Muist maer en mauwt niet.

21.

Wie spreekt, die zaeit,
Wie hoort, die maeit.

22.

Zwygen en denken,
Kan niemand krenken.

23.

Achteloosheid
Teelt boosheid.

24.

Gissen
Doet missen.

25.

Veel spreken stout
En 't is gelogen;
Wie veel betrouwt
Wordt ligt bedrogen.

26.

Te spreken onbedagt,
Heeft menig in verdriet gebragt.

27.

Men vangt de visschen met den haek,
De menschen met de tong en spraek.

28.

Wel, lieve Kindren! hoort een woord:
En vaert niet rasch en haestig voort,
Maer, by gebrek van eigen licht,
Gebruikt eens anders hel gezicht,
Opdat gy nooit een' greep en doet,
Waerom gy namaels treuren moet.

29.

Het is een dwaes
Die aen de kat beveelt den kaes.

30.

Het is van ouds bekend dat 't zwygen en het spreken
Op 't ongelegen uer, zyn tweederlei gebreken;
Want niemand wordt er ooit met eer en goed verhoogd,
Wanneer hy niet en is zyn eigen tongevoogd.

31.

'T is beter struiklen met den voet
Dan dat men't met de tonge doet.

32.

Als maer een weinig dwaelt de herder,
De schapen dwalen nog veel verder.

33.

Is 't goed, is 't kwaed, is 't krom, is 't regt;
Gezegd, dat blyft altyd gezegd.

34.

Zie voor u, Ouderdom! zie voor u, lieve Jeugd!
De rouw zit veeltydsop deslippen van devreugd.

Matigheid.

35.

Maet houdt staet,
Te veel is kwaed.

36.

De maet is goed
In wat gy doet.

37.

Met niet te zeer
Gaet men zeer veer.

38.

Die 't al begeert
Krygt hoofd noch steert.

39.

Niet al te veel men eisschen zal;
Die 't alles wilt, verliest het al.

40.

Geen beter staet
Dan middelmaet.

41.

Die 't al begeert
Licht al ontbeert.

42.

Geluk met maet,
Het vastste staet.

43.

Noch ei !
Noch fy ! *

44.

Wie met weinig is gepaeid
En zyn' eigen akker maeit,
Die en zoekt geen vreemde kust,
En is zelden ongerust,
Maer wie 't netje spant te breed,
Die is nimmer zonder leed.

45.

Wie met de middelmaet zich niet en kan behelpen,
Heeft eenen staêgen dorst, die niet en is te stelpen.

46.

Hoog getrokken, laeg gehaeld,
Hoog geklommen, laeg gedaeld.

47.

Hooge klimmers, licht gewond;
Diepe zwemmers, licht te grond.

48.

Haest gewonnen, haest verteerd,
Als men altyd gaerne smeert.

49.

Gy moet niet milder zyn, dan beurs of kas kan lyden,
Maer stelt uw mildheid aen naer mate van uw goed;
Of anders zult gy u de middlen haest afsnyden
Van lang te kunnen doen, hetgeen gy gaerne doet.

* Men zegge niet: *Ei! wat heeft hy 't hoog!* noch *Fy! wat is hy laeg!*

50.

Een' snoepige kat
Wordt eens gevat.

51.

De veelvraet delft zyn eigen graf,
Met mond en tanden, tot zyn straf.

52.

Vol
Maekt dol.

Naerstigheid. — Spaerzaemheid.

53.

Neemt altyd uwen tyd te baet,
Te vroeg is beter dan te laet.

54.

De leeuwerk met zyn' staêgen zang
Beschuldigt onzen traegen gang.

55.

Een wyze kop
Is steeds vroeg op.

56.

Laet het zorgen
Niet tot morgen!

57.

Een slapende kat
En vangt geen rat.

58.

Zoo gy wilt de kerne smaken,
Gy moet eerst de note kraken.

59.

Die lui en lekker leven
En hebben niet te geven,
Wanneer een zuinig man
Nog vry wat geven kan.

60.

Klein gewin
Brengt rykdom in.

61.

Ledigheid is hongers moeder,
En van dievery een broeder.

62.

Een die niets en doet
'T is wonder is hy goed.

63.

Die een ambacht heeft geleerd
Krygt den kost, waer hy verkeert.

64.

De vogels zyn van God gevoed,
Maer elk daerom ook vliegen moet.

65.

Lydt om te weten,
En werkt om t' eten.

66.

Hetgeen verkregen is met zweet,
Dat acht men duer, en meet men breed.

67.

Wie voor een'dag of vier gaet zwerven door de baren
Verzorgt, voor zooveel tyds, zyn'knapzak, eer hy scheidt;
Waerom dan desgelyks voor zoo veel kwade jaren
Als hier een mensch beleeft, geen teergeld opgeleid?

68.

'T paerd, dat kreupel is in 't gaen,
Moet wat vroeger op de baen.

69.

Spaert liever als het vat is vol,
Dan als het ledig is en hol.

70.

Spillen is een kwaê gewente,
Sparen is een wisse rente!

71.

Wie wordt er tot iets grootsch gebracht,
Die eerst het kleintje niet en acht?

72.

Der vrekken deel
Is nimmer veel.

73.

Die wat eet, en wat laet staen,
Kan tweemael ter tafel gaen.

74.

Sparen is een ryke tol,
Die de beurs maekt zwaer en vol.

75.

Veel verdoen en weinig winnen,
Is 't verderf der huisgezinnen.

76.

Wie geen penning houdt in eer,
Wordt ook nooit een guldensheer.

77.

Een open deur, een open mond,
Dat zeilt er menig in den grond.

78.

Wie voorraed opdoet op zyn' tyd,
En spaert, zoo veel de reden lydt,
Is 't vreemd dat zulk een man gedydt?

79.

Met neerstige hand,
En sparenden tand,
Koopt men renten en land.

80.

Kleine winsten, wel gespaerd,
Daer is 't dat men best mêe vaert.

81.

Lui en lekker en veel te meugen,
Zyn drie dingen die niet deugen.

82.

Tusschen hand en tand
Wordt veel te schand.

83.

Vette keuken, op het end,
Maekt een mager testament.

84.

Waer nooit wordt ingebracht, en altyd uitgenomen,
Zal eens de grond te voorschyn komen.

Leerzaemheid.

85.

Een jong hondeken kan leeren springen,
Een jong vogeltjen kan leeren zingen,
Een jonge papegaei leert menschenpraet,
Maer, als men oud is, is 't te laet.

86.

Een jongling leer', zoo veel hy kan,
De kennis maekt den man.

87.

Zoo veel mans zyn in een' man
Als hy vreemde talen kan.

88.

Ieder land
Biedt kunst de hand.

89.

Het leeren wordt niet ingedwongen,
De lust moet wezen in den jongen.

90.

Wat iemand willig doet,
Al is het zuer, 't wordt zoet.

91.

Die niet kan loopen, ga zyn' pas,
Zoo raekt hy voort, al is 't niet ras.

92.

Die t' huis zyn jongheid heeft versleten,
En by den brypot heeft gezeten,
En daer geen letters heeft gegeten,
Wat kan dien slokker weten?

93.

De arbeid, die men willig doet,
Valt niet zuer, maer is ons zoet.

94.

De reden van den man
Wyst wat hy is of kan.

95.

Geleerdheid is een stok en staf
Die ons geleidt tot aen het graf.

Liefde — Weldadigheid.

96.

Wie dunkt u naer de wet der liefde best te leven?
Hy, die zyn schuld betaelt, en gaerne wil vergeven.

97.

De deugd eischt daed. 'T gepraet heeft weinig te beduiden;
Geloof en liefde en hoop zyn zaken, geen geluiden.

98.

Liefde, maer van eene zyd',
Kan niet duren langen tyd.

99.

Geeft en zwygt,
Spreekt en krygt!

100.

'T is steeds saizoen
Om wel te doen.

101.

Wie wel doet, met een goed gemoed,
Die vindt ook wel, waer dat hy 't doet.

102.

Hy is de moorder van den man,
Die hem niet helpt, wanneer hy kan.

Vriendschap.

103.

Wie vriendschap wil, met goed fatsoen,
Die moet ook andren vriendschap doen.

104.

Wie by zyn leven vrienden derft,
Wordt niet betreurd, wanneer hy sterft.

105.

Met somwylen toetegeven
Is myn vriend myn' vriend gebleven.

106.

Vrienden kent men in den nood,
Ryken kent men na de dood.

107.

Geld te leenen, wedden, spelen,
Breekt de vriendschap onder velen.

108.

Een vriend wordt best gekend in nood,
Een sterke pot door harden stoot.

109.

Korte rekening, vriendschap heel;
Oude rekening, nieuw krakkeel.

110.

Een vriend wordt by een ei geleken,
Het beste moet van binnen steken.

111.

By den kreuplen leert men hinken,
By den vuilen leert men stinken;
Jonge lieden, wie gy zyt,
Kwaed gezelschap dient vermyd.

112.

Zeg my met wie dat gy verkeert,
Zoo heb ik uwen aerd geleerd.

113.

Waer men meê verkeert,
Wordt men meê geëerd.

114.

De boosheid is een dubbel kwaed,
Die onder schyn van vriendschap gaet.

Dankbaerheid.

115.

Dankbaerheid is dun gezaeid,
En nog dunder afgemaeid.

116.

Een edelmoedig mensch laet al 't geheugen varen
Van 't goed dat hy een ander geeft,
Maer zal het denkbeeld in 't erkennend hart bewaren
Van 't geen hy zelf ontvangen heeft.

117.

Wie geeft, en moet niet lang dat weten,
Maer wie ontvangt, het nooit vergeten.

118.

Men is geheel de weldaed kwyt
Wanneer men iemand die verwyt.

119.

Geven leert ons wedergeven,
Zoo wy niet ondankbaer leven.

Waerheidsliefde.

120.

Hoe dat men ook de waerheid sluit,
Zy kykt op 't lest de venster uit.

121.

Hoe schoon de leugen zy verzonnen,
Zy wordt door waerheid overwonnen.

122.

Het komt op 't laetst toch aen den dag
Wat onder sneeuw verborgen lag.

123.

Al is de leugen nog zoo snel,
De waerheid achterhaeldze wel.

124.

Te zeggen wat men heeft gehoord,
Daer plant de leugen zich meê voort.

125.

De leugen is heel dun van vel,
Men kan er doorzien wonder wel.

126.

Een leugenaer wordt niet geloofd,
Al zweert hy by zyn ziel en hoofd.

127.

Slangentongen zyn kwaed venyn;
Nog vindt men tongen die erger zyn.

128.

Wat elkeen vertelt
Meest naer waerheid helt.

129.

Al gaet het door veel monden om,
'T is nog geen evangelium.

Vredelievendheid.

130.

Hooren, zien en daer by zwygen
Doet ons rust en vrede krygen.

131.

Gelykheid houwen,
Doet vrede bouwen.

132.

Op kwade woorden goede reden,
Stelt menig korzel hoofd te vreden.

133.

Ziet, daer geweld niet op en hecht,
Daer brengt beleefdheid ons te recht.

134.

Van den stegen en den zot
Vult een Advokaet zyn pot.

135.

Een stukjen broods geeft meerder lust
In 't huis, waer vrede woont en rust,
Dan al de spys en lekkerny,
Als twist en tweedracht daer zyn by.

136.

Geef goed om kwaed,
Het is Gods raed.

137.

Wie vreedzaem leven wil, en nooit zyn rust zien stooren,
Moet ziende blind zyn en al hoorende niet hooren.

138.

Na het spel
Twist en hel.

139.

Vergeef het kwaed, u aengedaen,
Al raedt de drift u wraekzucht aen;
Bestrydt dien drift, zoo ras hy in uw hart zou woelen.
Een, die zich wreken wil, zal dra berouw gevoelen.

140.

De rust van't onbevlekt gemoed,
Dien kostbren hemelschat op aerde,
Verwerft hy, die, naer kracht en waerde,
Den lieven vreê staeg bloeien doet.
Hy sticht, zooveel 't hem is gegeven,
Een paradys in 't aerdsche dal,
En proeft de vreugd reeds in dit leven
Die d'eeuwigheid hem schenken zal.

Verdraegzaemheid.—Lydzaemheid.

141.

Leert verdragen,
Zonder klagen,
Wie gy zyt;
Wie verdraegt,
Schoon gejaegd,
Wint den stryd.

142.

Waer was toch ooit zoo vrome ziel,
Die niet in spotters handen viel?

143.

Beter buigen, dan te breken;
Beter wyken, dan te vreken.

144.

Die lyden konnen
Zyn niet verwonnen.

145.

Die lydt
Wint den stryd.

146.

Een moedig hart
Verwint de smart.

147.

Tucht
Baert vrucht.

148.

Al perst u somtyds wat verdriet,
En eet daerom uw hart nog niet.

149.

Een goed gemoed, een lydzaem hart
Maekt dat het leed maer half en smart.

150.

Het zoet, dat ons het leven brengt,
Is met veel bitters ondermengd.

151.

Die wil verkrygen moet verduren;
Die wil bezoeten moet bezuren

Gelatenheid.— Geduld.

152.

Door 't lang druppen achtereen
Boort de goot wel door den steen.

153.

Die maer wacht
Krygt wat hy dacht.

154.

Die niet verwint, door goed geduld,
Den rouw die nu zyn hart vervult,
Voorwaer, hy zal, met groote pyn,
In langen druk en droefheid zyn.

155.

Verdrukte ziel, hou op van klagen!
Men streeft naer 't eeuwig koningryk
Door druk en ongelyk.
Geduldig, zonder wraek te dragen,
Zoo stelt de zachtheid eer en roem
In lyden, honen, duiken, slagen,
En trotst den wreker, met zyn plagen.
Zachtmoedigheid o schoone bloem!
Uw geur kan 't heilig hart bekoren,
Al zyt gy onder 't kruis geboren!

156.

Laet loopen vry, aen allen kant,
Gods water op Gods land.

157.

Met vallen, en met optestaen
Zoo moet men door de wereld gaen.

Zedigheid.— Nederigheid.

158.

Weinig doen en veel vermogen
Heeft er veel omhoog getogen;
Veel te doen, met kleine macht,
Heeft er veel omlaeg gebracht.

159.

Hoe hooger berg, hoe lager dal,
Hoe hooger boom, hoe zwaerder val.

160.

Der trotsen ydlen waen
Geeft bloeisel, maer geen graen.

161.

Het is veel beter stil gezeten
Dan opgeheft en neêrgesmeten.

162.

Nooit en ziet men veel geächt
Trotsche lieden, zonder macht.

163.

Het werk der dwazen
Is pochen en blazen.

164.

Rydt hoogmoed schittrend op de baen,
Verderf en schand rydt achteraen.

Vergenoegdheid.

165.

Geen ryker man in alle steden
Dan die met 't zyne is te vreden.

166.

Terwyl een dwaes zyn hersens kwelt
Om grooter goed en meerder geld,
Zoo leeft een wyze vergenoegd
Met wat hem God heeft toegevoegd.

167.

Een buigzaem hart, dat kan zich voegen:
De wysheid laet zich haest vernoegen.

168.

Veel klagen er waer 't nog te vroeg is;
Nooit is er weinig w aer genoeg is.

169.

Die weinig heeft
In ruste leeft.

170.

Nooit heeft het iemand hier zoo klaer,
Of 't hapert nog al hier of daer.

171.

Hy is niet arm, die weinig heeft,
Maer die met veel begeerte leeft.

172.

Gy werd geboren zonder iet,
Zyt dan te vreên, al hebt gy niet.

173.

Is klein 't gezin
De zorg is min.

174.

Hy is wel ryk, met goede reden,
Die met zyn armoede is te vreden.

175.

Wy zyn niet beter dan half gek,
Met geld en goed byeen te schrapen;
'T betaemt een' mensch gerust te slapen,
Als hy verzekerd is van voedsel en van dek.

176.

Men hoeft geen groote kost om wel te mogen leven;
Gy daerom, wie gy zyt, die wenscht te zyn gerust:
En eischt geen meerder goed, maer bidt om minder lust.

177.

Een ieder zegge wat hem lust,
In kleinen staet de meeste rust:
De grootheid is een wichtig pak,
En klein te wezen is gemak;
Want, hoe dat iemand hooger bouwt,
Hoe dat zyn timmer minder houdt,
Hoe dat hy, met een' stager' spoed
Meer voor zyn huis bejagen moet,
Hoe dat hy meerder wordt benyd,
En even meerder aenstoot lydt.
Ik houw hem voor een handig man,
Die klein en vrolyk wezen kan.

IV.

OVER 'S MENSCHEN AERD EN INGEBORENHEID.

1.

'T kind heeft een aerdjen
Naer zyn vaêrtjen.

2.

Zoo de ouden zongen
Zoo piepen de jongen.

3.

Zoo de klok is, zoo de klepel;
Zoo de pot is, zoo de lepel.

4.

De vorsch springt weder naer zyn poel
Al zat hy op een' gulden stoel.

5.

Natuer
Is onze naeste gebuer.

6.

Gemeenlyk een verwaende gek
Straft in een ander *zyn* gebrek.

7.

De kindren zyn of hart of zacht,
Naer dat zy worden opgebracht.

8.

Jong vleesch dat zwelt,
Oud vleesch dat smelt.

9.

De kindsheid mag ons wel vergaen,
Maer kindsche zeden blyven staen.

10.

Men kent den ezel aen zyn' ooren,
De dwaes laet zich aen't spreken hooren.

11.

Oude honden, naer't oude zeggen,
Zyn kwalyk aen den band te leggen.

12.

Voor hem, die rein is van gemoed,
Is alles rein en goed.

13.

Het kan niet anders zyn
Elk vat rickt naer zyn' wyn.

14.

Elk voelt of 't koud of heet is,
Naer dat zyn lyf gekleed is.

15.

De dief meent, waer hy by is,
Dat ze allen zyn als hy is.

16.

Kwaed kruid, wat dat er wordt gedaen,
'T en wilt bederven noch vergaen.

17.

Zoo veel hoofden, zoo veel zinnen,
Is 't niet buiten, 't is van binnen.

18.

Elk op zyn wys,
Of mal of wys.

19.

Een stamelaer wil altyd spreken
Al is het zelfs van zyn gebreken.

20.

Een zot kan van 't gebraet niet eten,
Of ieder een, die moet het weten.

21.

De wolf verliest zyn tanden wel,
Maer niet zyn' aerd, dan met zyn vel.

22.

Ander visschen, ander vinnen,
Ander lieden, ander zinnen.

23.

Men kent de spyze by den smaek,
De menschen by de spraek.

24.

Al wordt den zwarten smid een koningryk bevolen,
Nog zal hy spreken van zyn yzer en zyn kolen.

25.

Als klappyen samen kyven
Komt er uit wat zy bedryven.

V.

OVER LEVEN EN DOOD.

1.

Het leven
Is ons ter leen gegeven.

2.

De dood
Spaert klein noch groot.

3.

Vermaen van sterven
Doet zonde derven.

4.

Tegen den dood en is geen schild
Leeft gelyk gy sterven wilt.

5.

Vreugd en spel, of wat het zy,
'T gaet gelyk een droom voorby.

6.

Helaes! de mensch met al zyn pracht
En is maer ys van eenen nacht.

7.

Al wat beginsel heeft ontvaên,
Dat moet eens tot zyn einde gaen.

8.

Wat ooit geboren was,
'T moet sterven, vroeg of ras.

9.

Heden my;
Morgen dy!

10.

Onder klein of onder groot,
Zulk een leven zulk een dood.

11.

Zulk een van sterven schudt en beeft
Die 't sterven niet geleerd en heeft.

12.

Dood is onze gebuer
'T aller uer.

13.

Om een handeken vol leven,
Ziel en lyf te pande geven?

14.

De tyd spilt, zonder nood,
En zonder nut of wit,
En let niet op de dood
Die op zyn schouders zit.

15.

Wee ons! de dood is niet te ontgaen,
Zy neemt niet een presentjen aen.

16.

De tyd heeft vleugels,
Maer toom noch teugels.

17.

Wat staet,
Of baet,
Wat plaets of tyd,
De dood is altyd aen ons zyd'.

18.

Geen dag, die niet zyn avond heeft,
Het moet al sterven wat er leeft.

19.

De spade met de staf van 't ryk
Die maekt de dood gelyk.

20.

De dood is iedereen gelyk,
Zy doet ook niemand ongelyk.

21.

Wy worden al, of mal ofwys,
Geboren op de zelfde wys;
Zoo klein als groot, zoo arm als ryk,
Wy moeten sterven algelyk.

22.

Hy, die wel sterft, heeft wel geleefd;
Want 't is eenieder niet gegeven,
Dat hy, na 't eind van 't kwade leven,
Nog tyd om wèl te sterven heeft.

23.

Elke dag, die wy beleven
Rooft een stukjen van ons leven.

24.

Die voor zich zelven leeft alleen,
Heeft met de menschheid niets gemeen,
En heeft hy wat, dat daernaer smaekt,
Het is geheel onnut gemaekt.

VI.

OVER GELUK EN ONGELUK.

1.

'T geluk is vlug:
Die het vat,
Heeft het gehad;
Die het kwist,
Heeft het gemist.

2.

Na lyden
Komt verblyden.

3.

Na groote blydschap komt getreur,
Vreugd in huis druk voor de deur.

4.

Weelde wekt,
Armoede dekt.

5.

Waren wy wat wy zouden,
Wy hadden wat wy wouden.

6.

Nu eens blydschap, dan verdriet,
Heden koning, morgen niet.

7.

Nu eens lachen, dan geween;
Heden groot en morgen kleen.

8.

Ongeluk en is geen schand,
'T geeft ons ootmoed en verstand.

9.

Geen meerder druk en zwaerder pyn,
Dan daer wy zelfs van d'oorzaek zyn.

10.

Vreugd
Verjeugt.

11.

Het is zoowel een koopmans kind
Hy, die verliest, als hy die wint.

12.

'T is niet al goud wat'er blinkt,
'T is niet al bly wat'er zingt.

13.

Verdrukte liên, naer d'oude les,
Verliezen altyd hun proces.

14.

Die 's morgens lachen in het spel,
Die schreien dikwyls 's avonds wel.

15.

Des harten vreugd
Den mensch verjeugt.

16.

Die zyn geluk niet kan verstaen
En is er niet gelukkig aen.

17.

Des werelds goed,
Is ebbe en vloed.

18.

'T geluk dat loopt met vreemde zinnen
Het een huis uit, het ander binnen.

19.

Denkt in geluk,
Op pyn en druk!

20.

Het geluk gaet mis
Waer deugd niet is.

21.

De kans verkeert
Als 't God begeert.

22.

Niet al die danssen zyn verblyd,
Men lacht wel als het harte schreidt.

23.

Of de reden of den tyd
Slyt de droefheid die men lydt.

24.

Als 't is gekomen,
Is 't weggenomen.

25.

Men kent verloren geld en goed
Maer eerst wanneer men 't missen moet.

26.

Vrolyke dagen
Zyn kwaed om dragen.

27.

'T verandert somtyds op een uer
Wat zeven jaer ons was zoo zuer.

28.

Die 't meeste goed bezit,
En echter weinig deugt,
Is nimmer wel te vreên,
Of in 't gemoed verheugd.

29.

De hope voedt
In tegenspoed.

30.

Zoo 't ongeluk my geeft een schop,
De hope richt my weder op.

31.

Al wat wy van't geval ter leen gekregen hebben,
Moet op en onder gaen.
Al wat de maen beschynt, zal altyd vloeiën, ebben,
En wisselvallig zyn, gelyk het licht der maen.
Bidt dan om rykdom niet, dien lage zinnen vatten,
Te blind in hun bedryf. (ten
O mensch, het kostlykst goed, de waerdigste aller schat-
Is een gezonde ziel in een welvarend lyf.

32.

De rykdom kan niet lange staen,
Hy groeit en krimpt gelyk de maen.

33.

Weinig rykdom, weinig kommer,
Groote rykdom, groot beslommer.

34.

Wie rykdom in een jaer wil vangen,
Die wordt voor 't halve jaer gehangen.

35.

Zulk eenen is voor ryk te houden
Die zyn begeerte kan verkouden.

36.

Staet op voorspoed niet te breed!
'T eind van alle vreugd is leed.

37.

Wanneer gy wordt bezocht met druk en tegenspoed,
Zoo styft u met geduld, en houdt een vast gemoed:
En als het zoet geluk op u komt nederdalen,
En schynt in uw vertrek als met vergulde stralen,
Zoo bindt den hoogmoed in, en toomt uw windig hart,
In voorspoed weest gezet, en lydzaem in de smart!

VII.

EENIGE BYZONDERE LESSEN VAN LEVENSWYSHEID.

1.

Begint met God:
Dan wacht u 't heilrykst lot.

2.

Laet
Het kwaed;
Doet
Het goed!

3.

Weest gelatig,
Matig,
Statig!

4.

Lydt
Nyd,
Al grypt hy wyd.

5.

Stelt uw tering
Naer uw nering!

6.

Zyt gy goed moeds,
Gy doet wat goeds.

7.

De ouden zal men eeren,
De jongen zal men leeren,
De wyzen zal men vragen,
De zotten zal men verdragen.

8.

Der ouden raed,
Der jongen daed,
Der mannen moed,
Zyn meestal goed.

9.

Weest geen pauw in uw gewaed,
Geen papegaei in uwen praet,
Geen oyevaer, wanneer gy eet,
Geen gans, als gy daerhenen treedt!

10.

Spreekt wat waer is,
Eet wat gaer is,
Drinkt wat klaer is.

11.

Wie een' vyand wil verwinnen,
Die moet wezen koel van zinnen,
En moet met verlies beginnen.

12.

Een die u naer de kunste vleidt
Houdt vast, dat hy u strikken spreidt.

13.

Waer 't bieken suiker vindt, juist uit dat eigen kruid
Daer zuigt de vuile spin vergiftig voedsel uit.
Zuigt overal den besten zin,
Gelyk de bie, niet als de spin.

14.

Let op uw eigen zaken, heer!
Men hinkt niet van een anders zeer.

15.

Zaeit met handen,
Niet met manden.

16.

Wilt gy wat maken,
Meet wèl uw laken
Eer dat ge snydt.
Hy kan licht dwalen
Uit perk en palen
Die haestig ryd.

17.

Wilt niet spotten
Met kwade zotten!

18.

Wilt gy leven zonder pyn,
Laet den tyd uw raedsman zyn.

19.

Leert staeg de vromen by zyn
Gy zult zoo vroom als zy zyn.

20.

Heeren! leert het wel onthouden;
Die de wet maekt moet ze houden.

21.

Wie deugden in u pryst en ziet,
Die gy niet hebt, gelooft hem niet:
Want hy zal spreken ook verlept
Van feilen, die gy niet en hebt.

22.

Weest nooit haestig, man of vrouw,
Kort beraed maekt lang berouw.

23.

Betrouwt de liên,
Maer ziet toch wien;
Wie haest betrouwt
Te laet berouwt.

24.

Lydt en mydt,
En niemand byt.

25.

Wie het spel niet kan,
Die blyf er van.

26.

Bedwingt het rysjen, jong en teer.
Waer geen bedwang is, is geen eer.

27.

Als uw zyn
Zy uw schyn.

28.

Indien gy leven wilt gerust en wel te vreên,
Maekt u met velen vriend, met weinigen gemeen.

29.

Zwygt uw geheimen om geen naberouw te krygen;
Zoo gy die niet ontdekt zal elk ze moeten zwygen.

30.

Die zichzelf te vreê kan stellen
Hoeft een ander niet te kwellen.

31.

Die borgt, betael'
'T zy waer hy 't hael'!

32.

Wilt gy bemind en eerlyk leven
Ik wil u dan een regel geven:
Vier dingen dient gy wel te weten:
Geleden onrecht haest vergeten,
Ontvangen weldaên lang gedenken,
Geen mensch door achterklap te krenken;
En hebt gy lust uw leed te wreken,
Zoo gaet en betert uw gebreken;
Want een die betert zynen staet,
Doet leed den genen, die hem haet.

VIII.

GEMENGDE SPREUKEN,

1.

Eer
Is teer.

2.

Wat verzeert
Dat leert.

3.

Vryheid,
Blyheid.

4.

Wel begonnen
Half gewonnen.

5.

Bestaen
Is half gedaen.

6.

Wel gedaen
Is veel gedaen.

7.

Oost, west,
T' huis best;
Elke vogel pryst zyn' nest.

8.

Niet dat veel is, is wel,
Maer dat wel is, is veel.

9.

Die niet heeft
Niet geeft.

10.

Beter iet,
Dan niet.

11.

Eendracht
Maekt macht.

12.

Elk huis
Heeft zyn kruis.

13.

Geenen dwang
Duert lang.

14.

Vèrloren eer
Keert moeilyk weer.

15.

Kunst
Baert gunst.

16.

Schoon rood,
Morgen dood.

17.

Wie geeft wat hy heeft,
Is waerd dat hy leeft.

18.

Goed verloren,
Moed verloren,
Eer verloren,
Meer verloren,
Ziel verloren,
Heel verloren.

19.

Elke waerom
Heeft zynen daerom.

20.

Hy doet de goede lieden kwaed,
Die 't kwade zonder straffen laet.

21.

Geenen bode, ooit zoo goed,
Die het als zyn' meester doet.

22.

Wie op geen goeden naem en acht
Weet dat hy naer geen deugden tracht.

23.

Hoe grooter staet,
Hoe grooter haet.

24.

Geen nutter ding, voor gramme zinnen,
Dan stil te zyn en tyd te winnen.

25.

Wat iemand in het donker doet,
Wordt op den lichten dag geboet.

26.

Let op uw eer, en houdtze net;
Het witste kleed is 't eerst besmet.

27.

Als 't hart met tochten is bezeten,
Het kan noch recht noch reden weten.

28.

Aen de werken,
Kan men 't merken.

29.

'T is al goed,
Wat hy doet,
Die men bemint:
'T is al kwaed,
Dien men haet,
Wat hy begint.

30.

Grypt,
Als 't rypt.

31.

Niemand veegt zyn rokjen af,
Of daer valt een vlokjen af.

32.

Voorgedaen
Is nagedaen.

33.

Iedre bed'laer pryst zyn nap,
Iedre zot behaegt zyn kap.

34.

Het vosken gaet zoo lang ter jacht,
Tot dat het eens verliest zyn vacht.

35.

Niet zoo kwaed
Dan kwaden toeverlaet.

36.

Weet, dat niet alle ding in huis en dient gebrocht;
Want wat men niet en hoeft, is altyd duer gekocht.

37.

Trouw heeft brood
Als ontrouw ligt in nood.

38.

Eer-koop
Rouw-koop.

39.

Indien de kat lekt aen de speten,
Raekt ze aen 't gebraed, zy zal het eten.

40.

Die veel omvaêmt
Luttel verzaemt.

41.

Zoo gy geen wand hebt naer het schip,
Gy moet te grond, of op een klip.

42.

Wie in zyn land geen koren zaeit,
'T is zeker dat hy distels maeit.

43.

Heeren
Verkeeren.

44.

Van den zoetsten wyn,
De sterksten azyn.

45.

Het is het beste feest,
Dat goed doet aen den geest.

46.

De wereld is een schouwtooneel;
Elk heeft zyn rol, en speelt zyn deel.

47.

'T venyn, dat deert,
Ligt in den steert.

48.

Eerst komt, eerst maelt,
Eerst brengt, eerst haelt.

49.

Van vette keuken
Een beurs vol kreuken.

50.

De spiegel liegt;
De schyn bedriegt.

51.

Geen misdaed wordt er zoo versteken,
Die op het laetst niet uit zal breken.

52.

Wie maer een kwade naem en heeft,
Is half gehangen, wyl hy leeft.

53.

De man die met den honger vecht,
Verstaet geen reden, wat men zegt.

54.

De honger dryft den wolf uit 't bosch,
En uit zyn hol den snooden vos.

55.

Wat naem ook dat de spyze draeg,
Ze is lekker voor een grage maeg.

56.

Hy wordt, met recht, voor zot geächt,
Die zynen vyand niet en acht.

57.

Wie geweldig drinkt, tot straf,
Snydt zich-zelf de beenen af.

58.

Vollen krop,
Dollen kop.

59.

Staet op 't begin niet al te sterk,
Het einde alleen, dat kroont het werk.

60.

'T en dient niet al gedaen
Wat ons wordt toegestaen.

61.

'T is d'eenen hond een nydig kwaed
Dat d'ander in de keuken gaet.

62.

Die licht begekt, wordt ook begekt,
Daer 't eene woord het ander trekt.

63.

Wat oud wordt, dat vergaet op 't lest,
De nieuwe bessems vagen best.

64.

Eigen lof,
Ydel stof.

65.

Wie kan aen allen,
Altyd gevallen?

66.

Verwondering is wel gezeid,
De dochter der onwetendheid.

67.

Zoo veel menschen,
Zoo veel wenschen.

68.

Zulke reden
Zulke zeden.

69.

De onbedachte
De ongeächte.

70.

Gelegenheid, die somtyds lacht,
Heeft menig mensch ten val gebracht.

71.

Het ooge wyst,
Wat 't harte pryst.

72.

Haest u traeg,
En verdraeg!

73.

Wat baet de spiegel, of de bril,
Voor die niet ziet, of zien en wil?

74.

Men draeit geen bouten,
Uit alle houten.

75.

'T gewis'
Gaet wis.

76.

'T gewisse doet de menschen buigen,
Het houdt de plaets van veel getuigen.

77.

Dien 't altoos naer zyn wenschen gaet,
En weet ter wereld goed noch kwaed.

78.

Wat is des werelds eer en pracht,
Dan rook en wind byeengebracht?

79.

Wie 't harnas aendoet roeme niet,
Maer die het van zyn lichaem schiet.

80.

Bekent het gene gy misdoet,
Want die bekent heeft half geboet.

81.

Beter arm te zyn, met eeren,
Dan met schand zyn goed vermeeren.

82.

Geen grooter held, geen sterker man,
Dan die zich overwinnen kan.

83.

Een goede raed op aerde,
Is boven alle waerde.

84.

Waer niet en is,
Gaet 't zoeken mis.

85.

Jokken is een van die zaken,
Die men op het laetst moet staken.

86.

Daer kan geen arger ziekte wezen
Dan niet te willen zyn genezen.

87.

De vyl, hoe scherp zy byt,
Wordt wel een tandjen kwyt.

88.

Wel gelukkig is de man,
Die zichzelven straffen kan.

89.

Men kent verloren goed
Eerst als men 't missen moet.

90.

Keer om dat blad,
Daer staet nog wat.

91.

'K geloof u, hoentjen! dat 's te zeggen,
Ik heb u daer een ei zien leggen.

92.

Diens brood ik breek,
Diens lof ik spreek.

93.

'T water komt al verr' van daen,
Dat den molen om doet gaen.

94.

Gaet op 't getal niet liggen slapen;
De wolf eet wel getelde schapen.

95.

Doen, al wat men zeggen kan,
Is geen werk voor alle man.

96.

Waer geen eer is,
Daer geen zeer is.

97.

De wolf zoekt nog een lam,
Waer hy het eerste nam.

98.

Een appel, die bedorven is,
Schendt al wat in de korven is.

99.

De straf is kreupel, doch,
In 't einde komt ze toch.

100.

Wat myn buerman eet,
Helpt my niet een' beet.

101.

Wat het ooge niet en ziet
Dat en wenscht het harte niet.

102.

Een open pot, een open beurs,
Een open deur, een open keurs,
Een open mond, een open kist,
Daer wordt gemeenlyk wat gemist.

103.

Een vruchteloos bestaen is
Te doen wat reeds gedaen is.

104.

Wy zien zeer licht een anders kwaed
En wat hun niet zeer wel en staet;
Maer 't kwaed, dat in ons groeit en schiet,
Dat zien wy in het minste niet.

105.

Met honden in zyn bed gegaen
Is met de vloeien opgestaen.

106.

Een goede herder scheert het vee,
Maer vilt het niet, al is 't gedwee.

107.

Spreekt geen kwaed van 't jaer
Dan in 't jaer daernaer.

108.

Het spelen niemand wel gedydt,
Het is verloren geld en tyd.

109.

De vosch moet dikwerf, zonder eten,
Den honger door den slaep vergeten.

110.

Men spaert wel somtyds uit den mond,
Hetgeen de kat eet of de hond.

111.

Zoo myn en dyn waer' dood gebleven,
De mensch zou staeg in ruste leven.

112.

'T komt op eens wel altegaêr,
Wat niet gebeurt in zeven jaer.

113.

Een rype peer
Valt haest ter neêr.

114.

Het waeit niet altyd eenen wind,
Men is niet altyd eensgezind.

115.

Vleiers, dat zyn boozer dieren
Dan de raven of de gieren.

116.

Hy melkt de ooren
Van die hem hooren.

117.

Het is een dwaes, die zich betrouwt
Op aenzicht of geveinsden kout.

118.

Die met u maekt te veel fatsoen,
Heeft u verraên of wil het doen.

119.

De roozen vallen op den grond;
De doornen blyven t' allen stond.

120.

'T en helpt niet dit of dat te wyzen;
Het werk, dat moet zyn meester pryzen.

121.

Den vogel kent men aen zyn vlerk,
Den werkman kent men aen zyn werk.

122.

Die dat biertjen heeft gebrouwen,
Mag het voor zyn drinken houwen!

123.

De armoed' heeft wel veel gebrek
Maer alles mangelt aen een' vrek.

124.

De gierigheid groeit altyd aen,
Daer andre feilen nog vergaen.

125.

De heblust wordt toch nooit gestild:
Te meer men heeft, te meer men wilt.

126.

Het geven is hem kwaed om leeren,
Die niet geleerd heeft dan begeeren.

127.

Begeerte had nooit grond,
Hoe vol ook dat ze stond.

128.

Veel lieden hebben veel te veel,
Maer niemand heeft genoeg zyn deel.

129.

Zoo gewonnen, zoo verteerd,
Zoo verkregen, zoo versmeerd.

130.

De penne voedt,
De pluim verdoet.

131.

Kwam het,
Ik nam het.

132.

'T is een goede medecyn,
In de gramschap stil te zyn.

133.

De besten oorlog, die men voert,
Is als men zyne lusten snoert.

134.

Moeten is een bitter kruid,
Dat niet wel in d'ooren luidt.

135.

Nood is wel een sterken pyl
Hy vliegt drie mylen in een wyl.

136.

Hoe eer gedaen,
Hoe eer ontlaên.

137.

Men komt wel, als het somtyds gaet,
Zelfs in zyn eigen huis te laet.

138.

'T is beter spaed'
Dan te laet.

139.

Heeren bidden is gebieden,
Hoe het zy, het moet geschieden.

140.

Klein Hansken boet
Wat Hans misdoet.

141.

Eigen voordeel is de pest
Van het algemeene best.

142.

'T geroep van 't volk,
Is waerheids tolk.

143.

Wie edel zeden toonen kan
Dat is een rechten edelman.

144.

Des werelds liefde, voor gewis,
'T begin van alle droefheid is.

145.

Geen mensch, hoe wys hy zy van raed,
Die altyd vast en zeker gaet.

146.

En gaet niet hooger, lieve man,
Dan uw verstand bereiken kan.

147.

Te zacht, te zoet,
En is niet goed.

148.

Haest gekomen, haest vergaen;
Traeg gekomen, lang bestaen.

149.

Een goede zaek
En hoeft geen spraek.

150.

De leêgen tyd
Ons leven slyt.

151.

Uit des harten overvloed,
Spreekt de mond of kwaed of goed.

152.

Veel kraeuwen zeert,
Veel spreken deert.

153.

Vele woorden, weinig werken,
Dat is overal te merken.

154.

Geen goed is 't myn,
Of 't is met pyn.

155.

Wie voor allemans gericht
Wordt geroepen en beticht,
Die heeft, om zichzelf te hoên,
Een goê voorspraek wel van doen.

156.

Wie naer grooter dingen brandt,
Dan kan dragen zyn verstand,
Als hy die al heeft verkregen
Staet de dwaes er meê verlegen.

157.

Al lydt een goede zaek geweld,
Zy wordt niet gansch ter neêr geveld.

158.

Waren er geen luisteraers
Daer waren ook geen lasteraers.

159.

Die licht gelooft,
Wordt licht berooft.

160.

Jong bestaen
Oud gedaen;
Jong bedacht
Oud betracht.

161.

Den arme zal al 't maegschap wyken,
Maer elk is maegschap van de ryken.

162.

Onverdroten
Heeft genoten

163.

Wie niets begeert, dan 't geen hy mag met eeren,
Krygt alles wat hy kan begeeren;
Wie nooit iets wil, dan 't geen aen God behaegt,
Heeft nimmer zich zyn lot beklaegd.

164.

Ik leef altyd in vrees voor gekken en voor wyzen,
'K vrees dat ik deez'mishaeg en deanderen my pryzen.

165.

Indien gy vallen moogt, weest daerom niet begaen:
Het vallen is geen schand, maer wel 't niet op te staen.

166.

Het goede moet men vlytig zoeken,
En wachten 't kwade uit alle hoeken.

167.

Hoe meer een mensch in aenzien raekt,
Hoe meer de wingunst hem genaekt.

168.

Van eten raken er veel duizenden ter dood,
Van honderdduizenden pas een door hongersnood.

169.

Vermaek, te lang genut, wordt laf en zonder smaek,
Een weinig onlust dient tot voedsel van 't vermaek.

170.

Vry waer men rust en waer men gaet,
Of waer men loopt, of waer men staet,
Of wat men hoort, of wat men ziet,
De kap en maekt den monnik niet.

172.

Die wel eens anders kwaed, maer niet zyn eigen ziet,
Is voor een ander wys, maer voor zichzelven niet.

173.

Veel gekken hebben steeds, hoe dwaes, de wyze stuipen,
Dat ze in hun eigen vat eens anders voordeel kuipen.

174.

'T is nutteloos gezeid: 'k heb dit of dat gehad:
Wat baet ons nu de wyn, die gistren was in't vat?
Zwygt liever van den stroom, wanneer 't verloopen ty is;
De molens malen niet met wind die al voorby is.

175.

Wie zich met reden niet genoegzaem kan verweeren,
Is vry gereed om met de vuist te disputeren.

176.

Men kent 's mans rykdom na zyn dood,
Zyn nedrigheid, als hy is groot,
Zyn goed geduld, in grooten nood;
Zyn sterkte, uit een grooten stoot;
Zyn wysheid, als hy is aen 't hoofd,
Zyn trouw, wanneer hy wordt geloofd.

177.

Is 't vreemd dat veel zyn ongeduldig?
Zy zyn hun eigen ziele schuldig.

178.

Beloften al te veel en groot,
Die blyven onder wege dood.

179.

Vuile reden,
Vuile zeden.

180.

Een ieder wordt zeer licht gestoord,
Als hy van zyn gebreken hoort.

181.

Wat niet wel en is verkregen,
Keert weêr door de zelfde wegen.

182.

'T is een ding van ouds geleerd,
Zoo gewonnen zoo verteerd.

183.

Wie zyn mond en ook zyn tyd
Met het klappen staeg verslyt,
Die raekt eer en liefde kwyt.

184.

Veel woelen
Doet voelen
Den schyn
Van zyn.

185.

'T voegt niet te wel, waer dat men gaet,
Wanneer m'er van zyn veeren laet.

186.

Fluweele woorden
Kennipkoorden.

187.

En loopt niet op een ydel hoop;
De wolf en heeft geen vleesch te koop.

188.

De akkerlieden, allegaer,
Zyn altyd ryk 't toekomend jaer.

189.

Alle honden byten niet,
Alle drygers smyten niet.

190.

Het weten is wel schoon, maer doen gaet boven weten.
Die vele zaken kent verdient geleerd te heeten ;
Maer die zyn tyden meet, zyn driften houdt in toom,
Zyn daden wel beleid, is waerlyk wys en vroom.

191.

Gaen en keeren altyd aen,
Maekt een gladde en effen baen.

192.

Men wint zyn goed
Met zweet en bloed.

193.

Vroeg ryp, vroeg rot,
Vroeg wys, vroeg zot:
Niets dat zoo wel gedydt,
Dan ryp te rechter tyd.

194.

Wel te spreken wordt geächt;
Wel te doen heeft meerder kracht.

195.

En houdt het niet voor vreugd of baet,
Wanneer 't uw vyand kwalyk gaet.

196.

De schaemte omtrent de teere jeugd,
Dat is een teeken van de deugd;
Een teeken van een zachten aerd,
Dat honderd goede dingen baert;
Dies, waer ik ooit van maegden las,
Daer vond ik dat ook schaemte was.

197.

De wyn komt aen met vreemde gangen,
Hy neemt de voeten eerst gevangen.

198.

De schade, die men lydt, de schande die men vreest,
Maekt plompe zinnen sneeg, en wet een dommen geest.

199.

Wie zynen vyand weinig acht,
Wordt er nog van omgebracht.

200.

'T is al om geld
Dat elk zich kwelt.

201.

Geen ongenadiger beklapper kan er zyn
Van lichaem en van ziel, dan spiegelglas en wyn.

202.

De lust is vuer en enkel stroo,
Dat eerst wel groote vlammen geeft,
En met zyn vonken hooge zweeft:
Maer wat voor eerst zoo vurig was
Dat is terstond maer enkel asch.

203.

'T mag waeien, stil zyn, vloeien, ebben,
Wie niet en maeit, die zal niet hebben.

204.

Wie in zyn boezem draegt zyn geld en beste panden,
Zyn winkel, zyn beslag, zyn vette korenlanden,
Die heeft een zekere erf en wandelt onbevreesd.
Waer is toch iemand arm, die ryk is in den geest?

205.

'T is waer, een rein gemoed, dat zonder schuld moet lyden,
Voelt dikmaels in verdriet een smakelyk verblyden;
Maer die om slecht bedryf vervalt in zwaer gekwel,
Voelt, boven alle pyn, de pyne van de hel.

206.

Men ziet het alle dag en 't is geen vreemde zaek,
Het zoet, te veel gesmaekt, verliest zyn eersten smaek.

207.

Oude wetten, nieuwe spyzen,
Ziet men voor de besten pryzen.

208.

Kakelaer, die 't hooge woord
Allerwegen tracht te voeren,
En alleen u zelven hoort,
Laet u toch een reden roeren,
Die ik u ten regel leen,
Van wel spreken en wel hooren:
God voorzag u van twee ooren,
En van hoeveel monden? een.

209.

Een honingtong, een hart van gal,
Die vindt men doorgaens overal.

210.

Allemans vriend, menigmans gek:
Hoedt u wel van dit gebrek!

211.

Beter bloode jan,
Dan doode jan.

212.

Met beter te hopen
Is den tyd verloopen.

213.

'T is al neef, neef, neef,
Zoo lang ik geef.

214.

Wat ik was, en is niet meer;
Wat ik ben is wonder teer,
Wat ik namaels wezen zal,
Lieve God! dat is het al!

215.

Naerstigheid
Met beleid,
Voert den mensch
Naer zyn' wensch.

216.

Giften en gaven
Maken nichten en magen.

217.

'S menschen lot
Komt van God.

218.

Een goed begin
Is groot gewin;
En, geeft het eer,
'T belooft nog meer.

219.

'T zy voor- of tegenspoed,
Wat God ons geeft, is goed.

220.

Die zyn plicht
Wèl verricht
Vindt vermaek
In zyn taek.

221.

Die God oprecht en trouw bemint,
Is jegens ieder welgezind.

222.

Door vlyt wordt alle ding verkregen,
Maer wysheid hangt aen 's hemels zegen.

223.

En doet of wenscht een ander niet,
Dan 't geen gy wenscht dat u geschied'.

224.

Verlangt niet meer dan God u geeft:
Hy weet wat ieder noodig heeft.

225.

God eischt ieder rekning af
Van het geen hy ieder gaf.
Zalig, die dit nooit vergeet,
Maer Gods giften wel besteedt!

226.

'T allerlest
Zy 't allerbest!

EINDE.

INHOUD.

DRUKFOUTEN.

Bl.	3	n.°	21	*godsvrugt*	lees	*godsvrucht.*
—	5	—	7	*bragt*	—	*bracht.*
—	6	—	9	*goudgewigt*	—	*goudgewicht.*
—	8	—	29	*legerwagt*	—	*legerwacht.*
—	9	—	30	*opregt*	—	*oprecht.*
—	»	—	34	*togten*	—	*tochten.*
—	10	—	38	*vrugtbaer*	—	*vruchtbaer.*
—	11	—	3	*kwaeden*	—	*kwaden.*
—	12	—	12	*gragt*	—	*gracht.*
—	»	—	13	*bedagt*	—	*bedacht.*
—	»	—	»	*gebragt*	—	*gebracht.*
—	13	—	25	*ligt*	—	*licht.*
—	14	—	26	*onbedagt*	—	*onbedacht.*
—	»	—	»	*gebragt*	—	*gebracht.*
—	»	—	33	*regt*	—	*recht.*
—	15	—	39	*wilt*	—	*wil.*
—	17	—	44	*traegen*	—	*tragen.*
—	37	—	14	*de dood*	—	*den dood.*
—	41	—	22	*schreidt*	—	*schreit.*
—	»	—	23	*den tyd*	—	*de tyd.*
—	46	—	16	*ryd*	—	*rydt.*

